

Obecná sociologická teorie

Bakalářská státní závěrečná zkouška

Platné ke dni 16. 2. 2025, JS2025

V předmětu Obecná sociologická teorie je předepsáno několik primárních textů, jejichž kompetentní výklad se od studujících očekává. Státní zkouška se zaměřuje na výklad hlavních sociologických pojmů a teorií.

Součástí státní závěrečné zkoušky z Obecné sociologické teorie jsou i profilující předměty.

Podoba zkoušky

Zkouška je písemná na PC, trvá 60 minut. Studující obdrží jednu otázku typu A a dvě otázky typu B z bloku Obecná sociologická teorie, z nichž musí zodpovědět všechny. Dále obdrží pět otázek typu C (z každého okruhu jednu), z nichž si jednu vyberou. Studující specializace Genderová studia si povinně vyberou otázku z okruhu Genderová studia. Studující v kombinaci se Sociální antropologií si nesmí vybrat otázku z okruhu Sociální antropologie, protože jsou ze sociální antropologie zkoušeni samostatnou státní zkouškou.

Otázka typu A

- (a) Vyložte vlastními slovy hlavní myšlenku uvedeného úryvku,
- (b) vysvětlíte stručně klíčové sociologické pojmy v citaci,
- (c) charakterizujte sociologickou teorii a uveďte jejího autora a
- (d) uveďte vlastní příklad vztahující se k dané citaci.

„Poslední důležitý rys symbolického kapitálu spočívá pak v tom, že je to kapitál společný všem příslušníkům skupiny. Protože jde o vnímané-bytí, bytí založené na vztahu mezi vlastnostmi aktérů a kategoriemi vnímání (nahore – dole, mužské – ženské, velké – malé atd.), jimiž jako takovými se ustavují a vytvářejí sociální kategorie (ti nahore – ti dole, muži – ženy, velcí – malí) založené na spojení (spolek, spolustolovnictví, sňatek) nebo oddělení (zákaz styku, mesaliance, atd.) váže se symbolický kapitál ke skupinám – nebo ke jménům skupin, rodin, klanu, rodu – a je zároveň nástrojem i předmětem jak strategií kolektivních, směřujících k jeho uchování nebo zvětšení, tak strategií individuálních, směřujících k jeho získání či uchování. Strategií spočívajících v připojování se (prostřednictvím směny daru, spolustolování, sňatku atd.) ke skupinám, jež ho vlastní, a v zaujímání odstupu od skupin, jež ho vlastní málo nebo ho nemají vůbec (stigmatizovaná etnika). Jednou z dimenzí symbolického kapitálu je v diferencovaných společnostech právě i etnická identita, která spolu se jménem a barvou kůže představuje rovněž určité vnímané-bytí, a funguje jako pozitivní nebo negativní symbolický kapitál.“

Otázka typu B

Jaký je hlavní princip Luhmannovy teorie systému, v čem se tento princip liší od hlavního principu sociální teorie T. Parsonse. (Stručně popište dle Harringtona).

Hodnocení zkoušky

Otázka typu A je hodnocena 0-16 body. Otázka typu B je hodnocena 0-6 body, celkem tedy až 12 bodů. Otázka typu C je hodnocena 0-8 body.

Celkové hodnocení je tedy 0-36 bodů. Pro získání hodnocení „prospěl“ je potřeba získat nejméně 19 bodů. Pro získání hodnocení „prospěl výborně“ je potřeba získat nejméně 28 bodů.

Povinná literatura k bloku Obecná sociologická teorie (otázky A a B)

- BAUMAN, Zygmunt. *Modernita a holocaust*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. Post. ISBN 978-80-7419-028-5.
- BECK, Ulrich. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Třetí vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2018. Post. ISBN 978-80-7419-267-8.
- BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-46-1.
- BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-518-3.
- FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000. Studie. ISBN 80-86019-96-9.
- GIDDENS, Anthony. *Důsledky modernity*. Třetí vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. Post (Postmoderní sociologické teorie). ISBN 978-80-7419-035-3.
- HARRINGTON, Austin. *Moderní sociální teorie: základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-093-3.
- MILLS, C. Wright. *Sociologická imaginace*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. Most. ISBN 978-80-86429-93-9.

Další doporučená literatura k bloku Obecná sociologická teorie (otázky A a B)

- BAUMAN, Zygmunt a Tim MAY. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. Studijní texty. ISBN 978-80-7419-026-1.
- RITZER, George. *Sociological theory*. 5th ed. New York: McGraw-Hill, 2000. ISBN 0-07-118323-X.
- TURNER, Jonathan H., Alexandra MARYANSKI a Stephan FUCHS. *The structure of sociological theory*. 5th ed. Belmont: Wadsworth, c1991. ISBN 0-534-13842-X.

Povinná literatura k bloku Oborová sociologie (otázky C)

Studující obdrží pět otázek typu C, z každého okruhu 1-5 jednu otázku. Přímo u zkoušky si zvolí jednu z otázek, kterou zodpoví. Výjimky platí pro okruhy 2 (Genderová studia) a 3 (Sociální antropologie) a jsou uvedeny u těchto okruhů.

Okruh 1: Klasické sociologické teorie

- MARX, Karl. Odcizená práce. Pp. 57–67, 81–90, 93–103, 133–134, 347–352 In MARX, Karl. *Odcizení a emancipace člověka*. Praha: Mladá fronta, 1967.
- WEBER, Max. Vybrané pasáže. Pp. 119–175, 197–247, 309–339 In WEBER, Max. *Sociologie náboženství*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-240-3.
- DURKHEIM, Émile. Vybrané pasáže. Pp. 17–77, 115–133 In DURKHEIM, Émile. *Sociologie a filosofie: Sociologie a sociální vědy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. KLAS (Klasická sociologická tradice). ISBN 80-85850-57-5.
- DURKHEIM, Émile. *Elementární formy náboženského života: systém totemismu v Austrálii*. Praha: OIKOYMENH, 2002. ISBN 80-7298-056-4.

- SIMMEL, Georg. Vybrané pasáže. Pp. 7–33, 100–157 In SIMMEL, Georg. *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. KLAS (Klasická sociologická tradice). ISBN 80-86429-59.

Další doporučená literatura, jejíž znalost se předpokládá

- HARRINGTON, Austin. *Moderní sociální teorie: základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-093-3.
- KELLER, Jan. *Dějiny klasické sociologie*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. Studijní texty. ISBN 80-86429-52-0.

Okruh 2: Genderová studia

Pozor, otázku z tohoto okruhu si povinně volí studující specializace Genderová studia.

- BOURDIEU, Pierre. kapitoly Somatizace nadvlády, Symbolické násilí, Ženy v ekonomii symbolických statků, Mužnost a násilí. Pp 24–49 In BOURDIEU, Pierre. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-775-5.
- CONNELL, Robert W.; MESSERSCHMIDT, James W. Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender & society*, 2005, 19.6: 829-859.
- CONNELL, Robert W. Kapitola Gender Relations. Pp. 53–75 In CONNELL, Robert W. *Gender*. Cambridge: Polity Press, 2002. ISBN 0-7456-2716-1.
- DAVIS, Angela Y. Kapitola Genderové aspekty vězeňství. Pp. 63–86 in DAVIS, Angela Y. *Jsou vězňice překonané?* Praha: Utopia libri, 2021. ISBN 978-80-908192-1-4.
- HESSE-BIBER Sharlene Nagy, YASIER, Michelle L. Kapitola Feminist Approaches to Research as a Process. Pp. 3–26 In HESSE-BIBER Sharlene Nagy, YASIER, Michelle L. *Feminist Perspectives on Social Research*. Oxford University Press. 2004.
- MARTIN, Emily. The egg and the sperm: How science has constructed a romance based on stereotypical male-female roles. *Signs: journal of women in culture and society*, 1991, 16.3: 485-501.
- KATZ, Jonathan Ned, et al. Vynález heterosexuality. *Gender rovné příležitosti výzkum*, 2013, 14.02: 4-13.
- NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. kapitola Vězení jako totální a genderovaná instituce. Pp. 13–50 In NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Spoutaná Rozkoš: reprodukce genderu a sexuality v ženské věznici*. Slon 2006.
- ŠMAUSOVÁ, Gerlinda. Sociální kontrola a vztah mezi pohlavími. Pp. 115–130 In ŠMAUSOVÁ, Gerlinda, OATES-INDRUCHOVÁ, Libora (eds.). *Tvrdošijnost myšlenky: od feministické kriminologie k teorii genderu: na počest profesorky Gerlindy Šmausové*. Praha: SLON 2011. ISBN 978-80-7419-043-8.
- WEST, Candace; ZIMMERMAN, Don H. Dělat gender. *Sociální studia/Social Studies*, 2008,5 (1): 99-120.
- YOUNG, Iris Marion. Serialita genderu: úvahy nad ženami jako sociálním kolektivem. *Sociální studia/Social Studies*, 2008, 5 (1): 121-142.

Okruh 3: Sociální antropologie

Pozor, otázku z tohoto okruhu si nesmí zvolit studující, kteří studují sociologii v kombinaci se SAN.

- BENEDICTOVÁ, Ruth. Vybrané pasáže. Pp. 13–136 In. BENEDICTOVÁ, Ruth. *Kulturní vzorce*. Praha: Argo, 1999. Capricorn. ISBN 80-7203-212-7.
- BENEDICTOVÁ, Ruth. Vybrané pasáže. Pp. 137–209 In. BENEDICTOVÁ, Ruth. *Kulturní vzorce*. Praha: Argo, 1999. Capricorn. ISBN 80-7203-212-7.
- MAUS, Marcel. Vybrané pasáže. Pp. 7-98 In MAUSS, Marcel. *Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. KLAS. ISBN 80-85850-77-X.

Okruh 4: Sociologie stratifikace a nerovnosti

- KATRŇÁK, Tomáš. Konceptuální základy třídní mobility (kapitola 1). Pp. 13–34 In KATRŇÁK, Tomáš. *Třídní analýza a sociální mobilita*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2005. Sociologická řada. ISBN 80-7325-067-5.

- MATĚJŮ, Petr. Ke kořenům sociálně psychologického modelu sociální stratifikace. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2005, 7-30.
- ROSE, David. Eric, HARRISON. The European socio-economic classification: a new social class schema for comparative European research. *European Societies*. 2007, 9.3: 459-490.
- PROKOP, Daniel a kol. Rozdělení svobodou: Česká společnost po 30 letech. Praha: Radioservis, 2019.
- SIROVÁTKA, Tomáš. Diferencovaná rizika nezaměstnanosti. a Možnosti a strategie nezaměstnaných při hledání práce. (kapitoly 3 a 4). Pp. s 41–76 In SIROVÁTKA, Tomáš. Menšiny a marginalizované skupiny v České republice. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-2791-6.
- STANDING, Guy. Prekariát (kapitola 1). Pp. 15–49 In STANDING, Guy. Prekariát. Praha: Rubato, 2018. ISBN 978-80-87705-64-3.
- HOUT, Michael. Social and economic returns to college education in the United States. *Annual review of sociology*, 2012, 38: 379-400.
- DOSEDĚL, Tomáš. „Kapitola 2. Proměna role vzdělání“. Pp. 33-46 In DOSEDĚL, Tomáš. *Proměna role vzdělání v době čtvrté průmyslové revoluce*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-7364-127-6.

Okruh 5: Sociologie rodiny

- BECK, Ulrich. Kapitola 4. In BECK, Ulrich. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Třetí vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2018. Post. ISBN 978-80-7419-267-8.
- BUDIG, Michelle. Feminism and the family. *The Blackwell companion to the sociology of families*, 2004, 416-434.
- GOODY, Jack. Kapitola X Modernizace a rodina: teorie. Pp. 167–177 In GOODY, Jack. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006.
- CHERLIN, Andrew, J. Kapitola 4 a 11. Pp. 110–137 a 342–370 In CHERLIN, Andrew J. *Public & private families: an introduction*. 7th ed. New York, NY: McGraw-Hill, c2013. ISBN 978-0-07-802667-6.
- MOŽNÝ, Ivo. Kapitola 1–3. Pp. 13–89 In MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty. ISBN 80-86429-58-X.
- NOSÁL, Igor. České dětství v kontextu socialismu a post socialismu: diskurzy a reprezentace. Pp. 53-85 in *Sborník fakulty a sociální studií, Sociální studia 8*, Brno: Fakulta sociálních studií. 2002a.
- NYKLOVÁ, Blanka; MOREE, Dana. *Násilí na ženách v souvislosti s covid-19. Výzkumná zpráva*. Sociologický ústav AV ČR, vvi, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2020. <https://www.soc.cas.cz/publikace/nasili-na-zenach-v-souvislosti-s-covid-19>. str 7-9.
- RALEY, R. Kelly; SWEENEY, Megan M. Divorce, repartnering, and stepfamilies: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 2020, 82.1: 81-99.